

BERTRAND RUSSELL: POTREBA ZA POLITIČKIM SKEPTICIZMOM

s engleskog preveo:
BRUNO PAVLENIĆ
FILOZOFSKI FAKULTET,
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
bpavleni@m.ffzg.hr

Jedna od posebnosti engleskog govornog područja neizmjeran je interes i vjera u političke stranke. Vrlo velik postotak engleskih govornika stvarno vjeruje da bi nedaće zbog kojih pate bile riješene kad bi određena politička stranka bila na vlasti. To je razlog zašto se mišljenja mijenjaju. Čovjek glasa za jednu stranku i ostaje nesretan; zaključuje da je druga stranka bila ta koja bi donijela zlatno doba. Kad ga napokon sve stranke razočaraju, već je starac na smrti; njegovi sinovi zadržavaju vjerovanja njegove mladosti, i mijena se nastavlja.

Želim predložiti da, ako želimo činiti ikakvo dobro u politici, politička pitanja moramo sagledati na sasvim drugačiji način. Stranka koja želi dobiti vlast u demokraciji mora donijeti prijedlog na koji većina nacije odgovara. Iz razloga koji će se pojaviti tijekom argumenta, prijedlog koji je iznimno uspješan, u trenutnoj demokraciji, teško da može ne štetiti. Stoga nijedna važna politička stranka vjerojatno neće imati koristan program i ako će se donositi korisne mjere, to se mora dogoditi preko tijela koja nisu stranačka vlada. Kako uskladiti takva tijela s demokracijom jedan je od najvećih problema našeg doba.

Trenutno su prisutne dvije vrlo različite vrste specijalista za politička pitanja. S jedne strane su praktički političari iz svih stranaka; s druge strane su stručnjaci, uglavnom državni službenici, ali i ekonomisti, financijeri, znanstvenici liječnici itd. Svaka od ove dvije klase ima posebne vještine. Vještina političara sastoji se u pogađanju onoga na što se ljude može navesti da *misle* kao sebi korisno; vještina stručnjaka leži u kalkuliranju onoga što zapravo *jest* korisno, pod uvjetom da se ljude može navesti da misle tako. (Ovaj uvjet je esencijalan, jer mjere koje pobuđuju velika negodovanja rijetko su povoljne, kakve god ostale prednosti imale.) Moć političara u demokraciji ovisi o njegovom usvajanju stavova koji se *čine* ispravnim prosječnom čovjeku. Beskorisno je zahtijevati da bi političari trebali biti dovoljno visokoumni da zagovaraju ono što prosvijetljena misao smatra dobrim, jer kad bi bili, onda bi ih drugi pomeli. Štoviše, intuitivna vještina koja im treba za predviđanje mišljenja ne implicira baš nikakvu vještinu formiranja vlastitog mišljenja, tako da će mnogo najsposobnijih (iz kuta gledanja stranačke politike) iskreno zagovarati mjere koje se većini čine dobrima, ali za koje stručnjaci znaju da su loše. Dakle, besmisleni su moralni zahtjevi za nepristranošću političara, osim u grubom smislu neuzimanja mita.

Kada god stranačka politika postoji, prijedlog političara primarno je upućen jednom dijelu populacije dok njegovi protivnici predlažu drugom dijelu. Njegov uspjeh ovisi o pretvaranju njegovog dijela u većinu. Mjera koja pogoduje svim dijelovima podjednako će vjerojatno biti zajedničko tlo svih stranaka i stoga će biti beskorisna političarima. Shodno tome, on usmjerava svoju pažnju na one mjere koje ne podržava dio koji čini nukleus podrške njegovih protivnika. Štoviše, mjera, koliko god zadržavajuća, beskorisna je političaru ako ne može

dati razlog koji će se činiti uvjerljivim prosječnom čovjeku, tijekom javnog govora. Imamo stoga dva uvjeta koje mjere moraju zadovoljavati: (1) mora se činiti kao da idu u korist jednom dijelu nacije; (2) argumenti za njih moraju biti krajnje jednostavni. Naravno, ovo ne vrijedi tijekom rata, jer tada je sukob stranaka obustavljen u korist sukoba s vanjskim neprijateljem. U ratu, umijeća političara su utrošena na one neutralne, koji u razdoblju mira odgovaraju nesigurnom glasaču. Posljednji rat je pokazao da, kao što smo trebali očekivati, demokracija nudi izvrsnu vježbu uvjeravanja onih neutralnih. To je bio jedan od glavnih razloga zašto je demokracija osvojila rat. Istinito je da je izgubila mir; ali to je druga priča.

Posebna vještina političara sastoji se u poznavanju strasti koje mogu biti najlakše pobuđene i kako spriječiti da, kad se pobude, ne stvaraju štete njemu i njegovim suradnicima. Greshamov zakon postoji u politici, kao i u valuti; čovjek koji cilja na plemenitije ciljeve od ovih će biti izbačen, osim u rijetkim trenucima (ponajviše revolucijama) kad se idealizam nađe u savezu s nekim moćnim pokretom sebičnih strasti. Nadalje, zato što su političari podijeljeni u protivničke grupe, oni ciljaju na slične podjele nacije, osim ako nemaju sreću da je ujedinjuju u ratu protiv neke druge nacije. Žive prema 'sound and fury, signifying nothing'.¹ Ne mogu posvetiti pažnju ičemu što je teško za objasniti ili ičemu što ne sadrži podjelu (bilo među nacijama, bilo unutar nacije) ili ičemu što bi umanjilo položaj političara kao klase. Stručnjaci su značajno različita vrsta. U pravilu, on je čovjek koji ne cilja na političku moć. Njegova prirodna reakcija na politički problem je propitivati što bi bilo korisnije, umjesto što bi bilo popularnije. U određenim područjima, on ima izrazito tehničko znanje. Ako je državni službenik ili vođa velikog biznisa, ima znatno iskustvo s raznim pojedincima i može biti oštrouman u pogledu njihova ponašanja. Sve ovo su povoljne okolnosti koje njegovom mišljenju u njegovom području daju značajnu težinu.

On u pravilu ima određene manjkavosti povezane s time. Kako je njegovo znanje specijalizirano, vjerojatno precjenjuje važnost svog područja. Kad biste išli uzastopno kod znanstvenog zubara, znanstvenog okultista, specijalista za srce, specijalista za pluća, specijalista za živce itd., svi bi vam oni dali izvrsne savjete kako spriječiti specifičnu bolest iz njihova područja. Kad biste pratili savjete svih, vjerojatno bi vaša 24 sata bila utrošena na čuvanje vašeg zdravlja i ne biste imali vremena iskoristiti to zdravlje. Ista stvar može se lako dogoditi s političkim stručnjacima; kad bismo sve poslušali, ne bi bilo mjesta za naciju da živi svoj normalan život.

Druga manjkavost sposobnog državnog službenika proizlazi iz potrebe za nagovaranjem iza očiju javnosti. On će ili jako precijeniti mogućnost nagovaranja ljudi da budu razumni, ili će preferirati tajne metode kojima su političari potaknuti da provode ključne mjere ne znajući što rade. U pravilu, napraviti će prvu pogrešku kad je mlad, a potonju kad je sredovječan.

Treća manjkavost stručnjaka, ako smatramo da bi trebao posjedovati izvršnu vlast, jest da ne zna suditi o strastima ljudi. Obično jako dobro razumije odbore, ali rijetko razumije svjetinu. Nakon što razumije mjeru koju sve dobro informirane dobroćudne osobe smatraju poželjnom, ne razumije da ako je javno zastupljena, određeni moćni ljudi koji misle da će

1 Citat iz Shakespeareova *Macbetha*. U prijevodu Mate Marasa u izdanju Matice Hrvatske glasi: „Život je samo lutajuća sjena;... to je bajka koju kazuje mahnitac, puna vike i pomame, a ne znači ništa.“ B.P.

biti zakinuti mogu uskomešati strasti naroda do točke da bilo koji zagovaratelj te mjere biva žrtva linča. U Americi, magnati, kako kažu, pošalju detektive na kojeg god nepodobnika i, ako nije pretjerano lukav, uvedu ga u kompromitirajuću situaciju. On tada mora ili promijeniti svoju politiku, ili biti javno odbačen preko Štampe kao nemoralan čovjek. U Engleskoj ove metode još nisu dovoljno

razvijene, ali će vjerojatno uskoro biti. Čak i kad nema pokvarenih namjera, strasti naroda zatiču neoprezne. Svi žele da Vlada uglavnom smanji rashode, bilo kakve pojedine ekonomske mjere uvijek su nepopularna, zato što pojedinci gube posao i steknu naklonosti naroda. U Kini u 11. stoljeću postojao je državni službenik Wang An Shih koji je, nakon što je preobratio Cara, krenuo raditi na uvođenju Socijalizma. U brzopletosti je uvrijedio učenjake-službenike (Northcliffe Press tog vremena), bio je zbačen s vlasti i bio predmet kleveta svakog kasnijeg kineskog povjesničara sve do modernih vremena.

Četvrta manjkavost povezana je s ovim, naime, stručnjaci su skloni podcjenjivati važnost pristanka na administrativne mjere i skloni ignoriranju teškoća primjenjivanja nepopularnog zakona. Medicinari bi mogli, kad bi imali vlast, smisliti mjere koje bi iskorijenile infektivne bolesti, ali samo ako bi se njihove zakone poštovalo; ali ako bi njihovi zakoni bili previše ispred javnog mnijenja, bili bi zanemareni. Slučaj s administracijom tijekom rata bio je u tome što bi ljudi žrtvovali puno toga kako bi osvojili rat, dok prosječan zakon u razdoblju miru nema uvjete za postavljanje tako snažnog zahtjeva.

Jedva ikoji stručnjak dovoljno uviđa puku lijenost i ravnodušnost naroda. Donekle se trudimo izbjeći opasnosti koje su očite, ali vrlo rijetko one koje su vidljive samo stručnjaku. Mislimo da volimo novac, i ljetnim računanjem vremena uštedimo mnogo milijuna godišnje; a ipak ga nismo usvojili dok nismo bili potaknuti na to kao na ratnu mjeru. Volimo svoje navike više nego zaradu, često više nego svoj život. Ovo se čini nevjerovatno osobi koja je razmislila o štetnosti nekih naših navika.

Vjerojatno većina stručnjaka ne shvaća da kad bi imali izvršnu vlast, razvili bi se njihovi tiranski impulsi, i prestali bi biti ljubazni i visokoumni ljudi kakvi su sada. Vrlo malo ljudi može izbjeći utjecaj okolnosti na svoj karakter.

Zbog svih ovih razloga, ne možemo pobjeći od zla naših trenutnih političara jednostavno prenoseći vlast državnim službenicima. Međutim čini se imperativno, u našem sve više kompleksnijem društvu, da bi stručnjaci trebali dobiti veći utjecaj nego što ga trenutno imaju. Sada postoji nasilni konflikt između instinktivnih strasti i industrijskih potreba. Naš okoliš, i ljudski i materijalni, se naglo promijenio od strane industrijalizma. Naši instinkti se vjerojatno nisu promijenili, i gotovo ništa nije učinjeno kako bi se naše navike razmišljanja prilagodile novim okolnostima. Nemudri ljudi koji drže dabrove u svojim knjižnicama shvaćaju da, kad vlažno vrijeme dolazi, dabrovi sagrade branu od knjiga, zato što su živjeli na obalama rijeka. Gotovo smo jednako neprilagođeni našem novom okruženju. Naša edukacija nas i dalje uči da se divimo kvalitetama koje su biološki korisne bile u homerskom dobu, bez obzira na to što su sad štetne i apsurdne. Instinktivni apel svakog uspješnog političkog pokreta je zavist, rivalstvo ili mržnja, a nikada potreba za suradnjom. Ovo je svojstveno našim trenutnim političkim metodama i u skladu s preindustrijskim navikama. Samo usmjeren trud može promijeniti ljudske navike razmišljanja u ovom pogledu.

Prirodna je sklonost pripisati nesreću nečijoj zloćudnosti. Kad cijene rastu, to je zbog profitera; kad plaće padaju, to je zbog kapitalista. Zašto je kapitalist neučinkovit kad plaće rastu, i profiter kad cijene padaju, čovjek na ulici se to ne zapita. Niti primjećuje da plaće i cijene zajedno rastu i padaju. Ako je kapitalist, želi da plaće padnu i cijene porastu; ako je nadničar, želi suprotno. Kad stručnjak za valute pokuša objasniti da profiteri i sindikati i obični poslodavci ne utječu puno na to, svima je iritantan, kao i čovjek koji je posumnjao u njemačke grozote. Ne želimo da nam se oduzme neprijatelj; želimo imati nekoga kad patimo. Toliko je depresivno pomišljati da patimo jer smo budale; pa ipak, sagledavši čovječanstvo u cjelini, to je istina. Iz ovog razloga, nijedna politička stranka ne može pridobiti pokretačku silu, osim pomoću mržnje; mora ogovarati nekoga. Ako je nemoralnost te i te osobe jedini uzrok naše patnje, kaznimo tog i tog i bit ćemo sretni. Glavni primjer ovog tipa političke misli bio je Versajski ugovor. Ipak, većina ljudi samo traži neko novo žrtveno janje da zamijeni Nijemce.

Prikazat ću ono što želim reći suprotstavljajući dvije knjige koje zastupaju internacionalni Socijalizam, Marxov Kapital i Salterov Allied Shipping Control. (Nema sumnje da Sir Arther Salter sebe ne naziva internacionalnim socijalistom, ali on to ipak je.) Možemo gledati na te knjige kao prikaze metoda političara i državnog službenika o zagovaranju ekonomske promjene. Marxov cilj bio je stvoriti političku stranku koja bi trebala ultimativno nadjačati sve ostale; Salterov je cilj utjecati na upravnike u postojećem sustavu te mijenjati javno mnijenje pomoću argumenata na temelju opće prednosti. Marx zaključno dokazuje da se nadničarima mnogo oduzimalo pod kapitalizmom. Ne dokazuje, niti pokušava dokazati, da će oni manje patiti pod Komunizmom; ta je pretpostavka implicitna u njegovom stilu i u redosljedu njegovih poglavlja. Svaki čitatelj koji polazi s pristranošću proleterskoj klasi shvatit će da dijeli tu pretpostavku dok čita, i nikad neće primijetiti da ona nije dokazana. Opet: Marx strastveno odbacuje etička promišljanja kao da nemaju veze s društvenim razvojem, koji bi trebao napredovati prema neumoljivim ekonomskim zakonima, baš kao i kod Ricarda i Malthusa. Ali Ricardo i Malthus su mislili da su neumoljivi zakoni neumoljivo donosili sreću svojoj klasi skupa s patnjom za nadničare; dok je Marx, kao tertullijanac, imao apokaliptičnu sliku budućnosti u kojoj će njegova klasa uživati u cirkusima, dok će buržoazija ležati zavijajući. Iako je Marx izjavio da ljude ne smatra ni dobrima ni lošima, već samo kao utjelovljenja ekonomskih sila, on je zapravo buržuja prikazivao kao pokvarenjaka i trudio se kod nadničara pobuditi žestoku mržnju prema njemu. Marxov Kapital je, u biti, kao Bryce Report, kolekcija priča o grozoti osmišljenih kako bi potaknule ratobornu žestinu protiv neprijatelja. Ono također dovodi do klasnog rata koji se i proriče. Marx se upravo preko poticanja mržnje pokazao kao toliko snažna politička sila, i preko činjenice da je uspješno prikazao kapitaliste kao objekte moralnog gnušanja.

U Salterovu Allied Shipping Control pronalazimo dijametralno suprotan duh. Salter ima prednost koju Marx nije imao, taj da je neko vrijeme bio zainteresiran za upravljanje sustavom internacionalnog Socijalizma. Ovaj sistem je stvoren, ne iz želje da se ubiju kapitalisti, nego iz želje da se ubiju Nijemci. Pošto su ipak Nijemci bili beznačajni za ekonomske probleme, oni su u Salterovoj knjizi u pozadini. Ekonomski problem bio je apsolutno isti kao i da su vojnici i radnici sa streljivom i oni koji dobavljaju sirovine materijala streljiva bili lijeni te ostatak populacije morao odraditi sav taj posao. Ili, alternativno, kao da je naglo proglašeno da svi trebaju raditi samo polovinu posla kao do sad. Ratno iskustvo nam je dalo tehničko rješenje ovog problema, ali ne psihološko rješenje, zato što nije pokazalo kako pružiti poticaj za toliko jaku suradnju u razdoblju mira kao što je bila mržnja i strah od Nijemaca u doba rata.

Salter govori:

Trenutno vjerojatno ne postoji zadatak koji zaslužuje više pažnje profesionalnih ekonomista koji će pristupiti problemu u potpuno znanstvenom duhu, bez pristranosti ili za ili protiv principu Državne kontrole, nego istraživanje stvarnih rezultata ratnog razdoblja. Prima facie činjenice s kojima bi započeli su uistinu toliko markantne da bi barem stvorile izazov običnom ekonomskom sistemu. Istina je da je nekolicina faktora doprinijela rezultatima... Nepristrano profesionalno ispitivanje pripisalo bi potpunu težinu ovim i drugim faktorima, ali bi vjerojatno još našla mnogo toga za pripisati novim metodama organizacije. Uspjeh ovih metoda u ratnim uvjetima je uistinu nedvojen. Za umjerenu procjenu, i dopustivši za proizvodnju ljudi koji su bili besposleni prije rata, između pola i dvije trećine produktivnog kapaciteta države bio je povučen u borbene i druge ratne službe. A opet, tijekom Rata Velika Britanija održavala je cijeli svoj vojni napor i održavala životni standard civilne populacije koji nikada nije bio nepodnošljivo nizak, i tijekom nekih dijelova, i za neke klase možda je bio ugodan kao i tijekom mirnog razdoblja. Uspjela je to bez dobivanja ikakve pomoći od drugih država. Uvozila je, s posuđenim novcem manje od Amerike nego što je dostavljala na pozajmljenom novcu svojim Saveznicima. Ona je stoga održala cjelinu trenutne potrošnje i njenog ratnog napora i njene civilne populacije s pukim ostatkom njene proizvodne moći pomoću trenutne proizvodnje.

Raspravljajući o običnom komercijalnom sistemu mirnog razdoblja, on govori:

Bilo je stoga esencijalno sistemu ekonomije u miru da nije svjesno usmjeravan i upravljan. Pod zahtjevnim ratnim uvjetima, ovaj se sistem pak pokazao veoma neadekvatan i neispravan. Po novim standardima, bio je slijep i rastrošan, proizvodio malo, proizvodio krive stvari, i raspodjeljivao ih krivim ljudima.

Sistem koji je bio postupno građen unatoč pritisku rata postao je, u 1918., po svim bitnim kriterijima potpuni internacionalni Socijalizam. Savezničke Vlade zajednički su bile jedini kupac hrane i sirovina, i jedini sudac onoga što bi se trebalo uvoziti, ne samo u svoje vlastite zemlje, nego čak i u one neutralne u Europi. Kontrolirale su proizvodnju apsolutistički zato što su kontrolirale sirovine i mogle su dijeliti tvornicama kako su god htjele. Što se tiče hrane, kontrolirale su i maloprodajnu raspodjelu. Fiksirale su cijene isto kao i količine. Njihova moć bila je primjenjivana većinom preko Allied Maritime Transport Council, koji je na kraju kontrolirao skoro cijeli svjetski dostupan prijevoz i kao posljedica toga mogao je nalagati uvjete uvoza i izvoza. Sistem je stoga, po svim bitnim karakteristikama, jedan od internacionalnog Socijalizma, primijenjen primarno na inozemnu trgovinu, sama tvar koja uzrokuje najveće probleme političkim socijalistima.

Čudna stvar kod ovoga sistema je ta da je uveden bez antagoniziranja kapitalista. Nužna karakteristika ratne politike bila je da ni pod koju cijenu nijedan važan dio populacije nije smio biti antagoniziran. Na primjer, za vrijeme najveće nestašice u prijevozu, bilo je rečeno da se radije moraju smanjiti zalihe municije nego hrane, iz straha nezadovoljstva civilne populacije. Otuđenje kapitalista bilo bi veoma opasno i zapravo cijela promjena bila je provedena bez ozbiljnog nesuglasja. Stav nije bio: Te i te klase ljudi su pokvarene i moraju biti kažnjene. Stav je bio: Mirnodopski sistem nije bio efikasan, i novi sistem mora biti uspostavljen sa što manje teškoća svima kojih se tiče. Pod stresom nacionalne opasnosti, pristanak na mjere koje Vlada smatra obaveznima nije bio tako težak za pridobiti

kao što bi bio u normalnim vremenima. Ali čak i tijekom normalnih vremena pristanak bi bio manje zahtjevan kad bi se mjere predstavile iz administrativne perspektive umjesto iz klasnog antagonizma.

Iz administrativnog iskustva rata, čini se da većina iščekivanih prednosti Socijalizma mogu biti postignute Vladinom kontrolom sirovina, vanjske trgovine i bankarstva. Ovu perspektivu razvila je Lloydova vrijedna knjiga *Stabilization*. Može se smatrati kao značajan napredak u znanstvenoj analizi problema, što dugujemo prilagodbama na koje je rat prisilio državne službenike.

Jedna od najinteresantnijih stvari, s praktičnog stajališta, u Sir Arthur Salterovoj knjizi je njegova analiza metoda internacionalne suradnje koja izgleda kao da radi najbolje u praksi. Nije bio običaj da svaka država promisli o svakom pitanju, i onda zaposli diplomatske predstavnike da osiguraju što je više moguće u cjenkanju s ostalim Silama. Prihvaćeni plan bio je za svako pitanje imati zasebni internacionalni odbor stručnjaka, kako konflikti ne bi bili između nacija, već između roba. Odbor za pšenicu borio bi se s odborom za ugljen, i tako dalje; ali savjet svakoga bio je rezultat promišljanja među stručnim predstavnicima raznih Saveznika. Pozicija, zapravo, bila je skoro ta internacionalnog sindikalizma, izuzev vrhovnog autoriteta Supreme War Councila. Zaključak je da svaki uspješan internacionalizam mora organizirati odvojene funkcije internacionalno, i ne samo imati jedno vrhovno internacionalno tijelo koje usklađuje zahtjeve suprotstavljenih, isključivo nacionalnih tijela.

Svaka osoba čitajući Salterovu knjigu može odmah vidjeti kako bi takva internacionalna vlada, kakva je postojala među Saveznicima tijekom rata, povećala materijalno, mentalno i moralno blagostanje skoro cijele svjetske populacije, kad bi mogla biti uspostavljena univerzalno za vrijeme mira. Ne bi oštetila poslovne ljude; uistinu, moglo bi im se bez problema obećati za vječno, kao penziju, prosječne profite od zadnje tri godine. To bi spriječilo nezaposlenost, strah od rata, neimaštinu, nestašicu i prekomjernu proizvodnju. Argument i metoda izloženi su u knjizi gospodina Lloyd. Ipak, unatoč ovim očitim i univerzalnim prednostima, šansa za išta slično tomu je, ako je moguća, čak još manja nego uspostavljanja univerzalnog revolucionarnog Socijalizma. Poteškoća revolucionarnog Socijalizma je ta da budi previše oporbe; poteškoća državnoslužbeničkog Socijalizma je da dobiva premalo podrške. Opozicija političkoj mjeri pobuđena je strahom da će osoba biti oštećena; podrška se osvaja nadom (obično podsvjesnom) da će neprijatelji osobe biti oštećeni. Stoga, politika koja ne oštećuje nikoga ne osvaja podršku, i politika koja osvaja puno podrške također pobuđuje žestoku oporbu.

Industrijalizam je stvorio novu potrebu za svjetskom suradnjom i novu jedinicu za ozljeđivanje jedno drugog neprijateljstvom. Ali jedina vrsta apela koji pobuđuje ikakav instinktivni odgovor u partijskoj politici je apel neprijateljskom osjećaju; ljudi koji uviđaju potrebu za suradnjom su bespomoćni. Dok se obrazovanje ne usmjeri na nove kanale za jednu generaciju, i Tisak ne napusti poticaje na mržnju, samo štetne mjere imaju neke šanse biti prihvaćene u praksi pomoću naših trenutnih političkih metoda. Ali ne postoje očiti načini mijenjanja obrazovanja i Tiska dok naš politički sistem nije promijenjen. Zbog ove dileme još dugo neće biti moguće pronaći rješenje uobičajenim putevima. Najbolje čemu se može nadati, čini mi se, je da bismo trebali, što je moguće više nas, postati politički skeptici, strogo se suzdržavajući vjere u različite privlačne stranačke programe koji nam se predstavljaju

s vremena na vrijeme. Mnogi vrlo osjetljivi ljudi, od gospodina H. G. Wellsa nadalje, bili su uvjereni da je kasniji rat bio rat koji će skončati s ratom. Sad su razočarani. Mnogi vrlo osjetljivi ljudi vjeruju da će marksistički klasni rat biti rat koji će okončati ratove. Ako se to ikad dogodi, oni će također biti razočarani - ako ijedan od njih preživi. Osoba s dobrim namjerama koja vjeruje u ijedan jaki politički pokret jedino produljuje taj organizirani sukob koji uništava našu civilizaciju. Naravno, ja ne predstavljam ovo kao apsolutno pravilo: moramo biti skeptični čak i oko našeg skepticizma. Ali ako politička stranka ima strategiju (kao što ih većina ima) koja mora napraviti puno štete na putu do nekog konačnog dobra, poziv na skepticizam je vrlo velik, s obzirom na dvojbu oko svih političkih računica. Možemo posumnjati da, s psihoanalitičkog stajališta, šteta koja će biti počinjena putem čini strategiju vrlo privlačnom, i konačno dobro je po prirodi 'racionalizirajuće'.

Široko rasprostranjen politički skepticizam jest moguć; psihološki, to znači usmjeravati našu mržnju prema političarima, umjesto prema nacijama ili društvenim klasama. Budući da mržnja ne može biti djelotvorna osim pomoću političara, mržnja kojoj su oni objekt može biti psihološki zadovoljavajuća, ali ne može biti društveno štetna. Predlažem to kao ispunjenje uvjeta za William Jamesovu želju, 'moralni ekvivalent za rat'. Istina, ostavilo bi politiku očitim pokvarenjacima (to jest osobama koje Vi i ja mrzimo), ali to bi mogla biti dobit. Pročitao sam 26. rujna 1923. u *The Freeman* priču koja bi mogla ilustrirati korist političkog pokvarenjaštva. Određeni Englez, sprijateljivši se sa starijim japanskim državljaninom, pitao ga je zašto su kineski trgovci bili iskreni, dok japanski nisu bili. 'Prije dosta vremena,' odgovorio je, 'razdoblje naročito briljantne korupcije započelo je u kineskoj politici, i što se tiče Sudova, pravda je postala ruglo. Stoga, kako bi spasio proces prodaje od kompletnog kaosa i stagnacije, kineski trgovac je bio primoran prihvatiti najstrože etičke standarde; i od tog vremena on se držao svoje riječi. U Japanu, međutim, trgovac nije bio pod tom prisilom, jer mi vjerojatno imamo najfiniji zakonik zakonske pravde. Stoga, kad posluješ s Japancem, moraš okušati svoju sreću.' Ova priča pokazuje da nepošteni političari mogu raditi manje štete nego pošteni.

Ideja 'poštenog' političara nije, sve u svemu, jednostavna. Najtolerantnija definicija glasi: onaj čija politička djela nisu vođena željom povećanja vlastitog dohotka. U ovom je smislu Mr Lloyd George iskren. Sljedeća bi razina bila čovjek čija politička djela nisu vođena osiguravanjem ili čuvanjem svoje vlasti išta više nego novčanim motivima. U ovom smislu, Lord Grey je pošten političar. Zadnji i najjači smisao jest: onaj koji, u javnom djelovanju, nije ne samo nezainteresiran, nego onaj koji se ne snižava značajno ispod standarda istinitosti i časti koji se između poznanstva uzima zdravo za gotovo. U tom smislu, pokojni Lord Morley bio je pošten političar; barem, pošten je bio uvijek, a političar dok ga njegova poštenost nije istjerala iz politike. Ali čak i političar koji je pošten u najuzvišenijem smislu može biti vrlo štetan; možemo uzeti Đuru III. kao primjer. Glupost i podsvjesna pristranost često rade više štete nego korupcija. Štoviše, demokracija neće tolerirati poštenog političara osim ako je jako glup, kao pokojni vojvoda Devonshirea; zato što samo jako glup čovjek može ozbiljno dijeliti predrasude više od polovine nacije. Stoga, svaki čovjek koji je i sposoban i odan općem dobru mora biti licemjer ako želi uspjeti u politici, ali licemjerje će s vremenom uništiti njegovu odanost.

Jedan očiti palijativ zala demokracije u trenutnom obliku bio bi potaknuti puno više publiciteta i inicijative javnih službenika. Oni bi trebali imati pravo i povremeno dužnost opravdati prijedloge zakona u svoje ime i javno iznijeti argumente u svoju korist. 'Financije' i 'Rad već imaju internacionalne konferencije, ali trebali bi jako proširiti tu metodu, i prouzročiti da internacionalni sekretarijat neprestano razmatra mjere koje bi se istovremeno zagovarale u drugim državama. Agrikulturni interesi svijeta trebali bi se direktno pregovarati i trebala bi se donijeti zajednička strategija. I tako dalje. Niti je moguće niti je poželjno odvajati se od demokratskih parlamenata, jer mjere koje trebaju uspjeti moraju, nakon obavezne rasprave i prikupljanja stručnih mišljenja, biti takve da su pohvalne običnom građaninu. Ali trenutno, u većini pitanja, običan građanin ne zna koja su razmotrena mišljenja stručnjaka, i ne postoji puno načina za otkrivanje njihovih kolektivnih ili većinskih mišljenja. Osobito, javni službenici isključeni su iz javnog propagiranja svojih stajališta, osim u posebnim slučajevima i pomoću nepolitičkih metoda. Kad bi mjere predstavljali stručnjaci zbog internacionalnog dogovora, prešli bi preko stranačkih granica, i na kraju bi stvarali manji razdor mišljenja nego što se trenutno uzima zdravo za gotovo. Vjerujem, primjerice, da internacionalne financije i internacionalni rad, kad bi mogli nadjačati obostrano nepovjerenje, mogli bi se u ovom trenutku složiti oko programa za koji bi nacionalnim Parlamentima trebalo nekoliko godina da ga provedu, ali bi neizmjereno poboljšali svijet. U slozi, bilo bi im se teško oduprijeti.

Zajednički interesi čovječanstva su mnogobrojni i značajni, ali naš postojeći politički sustav ih zamagljuje raspršivanjem moći između različitih nacija i različitih stranaka. Drugačija mašinerija, bez potrebe za legalnim ili ustavnim promjenama, koju nije jako teško napraviti, narušila bi snagu nacionalne i stranačke strasti i fokusirala pažnju na mjere korisne za sve, umjesto na one štetne za protivnike. Predlažem da bi se po tim linijama iznašao problem iz trenutnih opasnosti civilizaciji, prije nego po onim stranačke vlade i strane inozemne diplomacije. Znanje postoji, i dobra volja postoji; ali oboje ostaju nemoćni dok ne posjeduju odgovarajuća oruđa koja im daju glas.